

УДК 7.071.2:37.011.31

*Михайло Ковбасюк, доцент кафедри методики музичного виховання та диригування
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка*

ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

У статті розкрито педагогічні принципи відомих українських музикантів М. Лисенка, К. Стеценка, Я. Степового, М. Леонтовича, С. Людкевича та їх зв'язок із диригентсько-хоровою підготовкою майбутніх музикантів-педагогів. Аналіз педагогічних поглядів композиторів-педагогів XIX – XX ст. дає змогу зробити висновок про їх актуальність та необхідність використання в сучасній українській школі.

Ключові слова: диригентсько-хорова освіта, композитори, музичне виховання, принципи диригентсько-хорової освіти.

Постановка проблеми. Актуальність даної проблеми в галузі музичної та музично-педагогічної освіти пов'язана з недостатньою розробленістю змісту диригентської підготовки фахівців у закладах різного профілю, відсутністю чітких вимог до їх загальної та спеціальної освіти. Більшість праць із загальної та музичної педагогіки, історії та теорії музикознавства, мемуарні джерела приділяють значну увагу вивченню проблеми хорової освіти співаків хору. Проте, особливості професійної диригентської підготовки в закладах музично-педагогічної освіти залишаються вивченими недостатньо. Опрацювання наукових праць, підручників, посібників та власний диригентсько-хоровий досвід роботи у музично-педагогічних закладах дає можливість проаналізувати педагогічну основу диригентсько-хорової освіти вчителів музики загальноосвітньої школи.

Аналіз останніх наукових досліджень. Історичний аспект проблеми диригентсько-хорової освіти розглядався в працях (В. Іванов, Г. Святненко), також в музикознавчих дослідженнях С. Казачковим, А. Лашенком, К. Птіцею, О. Шреер-Ткаченко, Т. Смирновою.

Метою статті є спроба проаналізувати педагогічні принципи диригентсько-хорової освіти та висвітлити в історичному аспекті ідеї відомих композиторів-педагогів щодо диригентсько-хорової освіти музикантів-педагогів.

Виклад основного матеріалу. Розвиток української музично-педагогічної думки тісно пов'язаний з діяльністю представників Наддніпрянської та Західноукраїнської музичних шкіл. Перші ідеї музичної професіоналізації, зокрема, диригентсько-хорової освіти, було

висвітлено у громадсько-культурних часописах. Провідні діячі музично-хорової культури (М. Лисенко, К. Стеценко, Я. Степовий, М. Леонтович, С. Людкевич та інші) висловлювались на користь створення в Україні фахових закладів освіти, де б плідно могли працювати висококваліфіковані педагоги-музиканти.

Велике значення у налагодженні навчального процесу мала педагогічна діяльність основоположника української музичної класики М. Лисенка (1842 – 1912), який особливу увагу приділяв загальному музичному вихованню дітей. Цінним внеском М. Лисенка у розвиток музичного виховання була також його “Збірка пісень у хоровому розкладі, пристосованому для учнів молодшого й підстаршого віку в школах народних” (1908). Основу якої склали пісні майже всіх жанрів, в тому числі й дитячих. У передмові композитор вмотивує різноманітність жанрів (пісні календарного циклу, побутові, історичні та ін.) і підкреслює, що народна пісня – невичерпне джерело для вивчення життя народу, його історії, побуту.

Особливо цікавився Микола Віталійович розвитком громадянських почуттів у молоді людини. Суспільний обов'язок, сила волі, цілеспрямованість – ось що ставало темою його розмови, і слова вчителя глибоко западали в дитячу душу. Бесідами і особистим прикладом він виховував у молодого покоління почуття громадянського обов'язку, готував його до майбутньої суспільної діяльності і боротьби.

Робота М. Лисенка по організації музичної освіти в Україні (зокрема, відкриття “Музично-драматичної школи” в Києві); його творчість для дітей (особливе місце в якій займають опери “Коза-дереза”, “Пан Коцький”, “Зима і Весна”)

ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

заклали підвалини для педагогічної діяльності його наступників видатних українських композиторів, як К. Стеценко, Я. Степовий, М. Леонтович та інші.

Надзвичайно щедра і педагогічна спадщина К. Стеценка (1882 – 1922). Він вніс багато цінного у методику викладання співу в школі, був організатором різноманітної позакласної роботи з музичного виховання. Особливою популярністю користувалися його збірки “Луна” (1907), “Шкільний співаник” (1928, 3 випуски), які знайомили учнів з кращими зразками народної творчості. Методичні основи навчання музики в школі К. Стеценка виклав у таких посібниках, як “Початковий курс навчання дітей нотному співу” (1918), “Методика шкільного співу” (рукопис). “Програма навчання співу, складена для єдиної школи, та пояснювальна записка до неї” (рукопис), “Українська пісня в народній школі” (1917) та ін.

Педагогічні принципи К. Стеценка вбачали, що шкільне музичне виховання може бути успішним при залученні спеціалістів широкого профілю, як до музичної, так і педагогічної роботи. Він впроваджував у навчально-виховний процес: 1) підбір високохудожнього, різнопланового та сучасного репертуару з творів українських класиків та обробок народних пісень; 2) вимогливість та повагу до тих, хто навчається, до їх особистості; 3) теоретико-методичне та систематичне навчання; 4) розвиток постійного інтересу та зацікавленості учнів до музично-хорової діяльності; 5) використання наочності на заняттях; 7) застосування різножанрових творів, особливо ігор-вправ, солоспівів; 8) налагодження творчих зв'язків з колективами та постійна концертна діяльність навчального хору.

Я. Степовий (1883 – 1921) відомий, насамперед, як автор збірки “Проліски” (1921), “Популярного курсу елементарної теорії музики”. Обробки народних пісень, власні твори композитора, що увійшли до названої збірки, свідчать про тонке розуміння автором дитячої психології і є цінним матеріалом для виховання учнів. Піклуючись про розширення музично-педагогічного репертуару, Степовий видає збірки “Малым детям” (1911), “Кобзар” (1919), “П'ять шкільних хорів” (1920), “Шкільні хори” (1921), основу яких складають головним чином його оригінальні твори.

Музично-педагогічна спадщина відомого українського композитора і педагога М. Леонтовича (1877 – 1921) знайшла своє широке відображення в практиці сучасної загальноосвітньої школи України. Педагогічні ідеї М. Леонтовича полягали у вихованні диригента хору, як особистості, якій

притаманна висока професійна культура, духовна сила і повага до співаків. Композитор наголошував на необхідності партнерських відносин між керівником та співаками хору. Він надавав першорядного значення розвитку у співаків хору самостійного музичного мислення, творчої фантазії, вміння критично аналізувати свою діяльність. Підручник М. Леонтовича “Практичний курс навчання співу в середніх школах України” (1919) містить дидактично опрацьований матеріал, вивчення якого сприятиме розвитку самостійності учнів, вихованню поваги до національної культури і мистецтва. Його педагогічні погляди і діяльність по сей день є корисними для вивчення і застосування у сучасних закладах вищої музично-педагогічної освіти.

С. Людкевич відстоював ідею створення вищого музичного закладу, в діяльності якого могли б поєднуватись здобутки європейської та національної професійної музичної школи. Він приділяв значну увагу проблемам диригентсько-хорового навчання та підкреслював необхідність оновлення методичної літератури, яка б висвітлювала шляхи вирішення проблем освіти вчителів музики. Він прагнув до поєднання європейської та національної ідеї диригентсько-хорової освіти.

До засновників Галицької композиторської школи слід внести Й. Левицького, І. Лаврівського, які вважали, що визначними факторами якісної музичної освіти є підвищення професійного рівня керівника хору та його провідних співаків.

М. Вербицький пропонував дотримуватись суворого, професійного відбору студентів з метою підготовки досвідчених кадрів. Він вважав позитивним різноплановість хорового репертуару навчальних колективів в освітніх закладах, яке би сприяло ознайомленню студентів з національним та зарубіжним хоровим мистецтвом.

Сучасними та актуальними залишаються ідеї П. Козицького, щодо позбавлення диригентсько-хорового навчання “муштри” та набуття ним ознак захоплюючої творчості. Він був за постійний пошук продуктивних методів хорової освіти. Будучи в середині 20-х років головою президії Товариства імені М. Леонтовича, він піклується про підготовку вчителів музики та забезпечення їх необхідною кількістю годин. Композитор прагнув виховати у своїх учнів стійкі навички грамотного співу і вільного володіння читання нотного письма. Він вважав доцільним весь урок працювати не за слухом, а по нотному запису: як при розучуванні нової, так і при повторенні вивченої пісні. Цю методику він застосовував із шкільним

ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

хором. Учні П. Козицького у своїх спогадах про ці заняття хору згадують, що кожную пісню вони розучували по поголосниках, читаючи ноти з аркуша. Всі ці прийоми актуальні й сьогодні і можуть бути використані в практиці сучасної школи.

Наявність великої кількості принципів та методів, що зумовлює необхідність вивчення цих проблем як складних інтегрованих явищ, що дає підстави для осмислення її комплексних зв'язків, а також їх узагальнення. У якості широкого методологічного підґрунтя застосовується системний підхід, який є актуальним для вузівської освіти та досліджень з теорії та методики професійної педагогіки. На засадах системного підходу обґрунтовуються принципи диригентсько-хорової освіти майбутніх педагогів-музикантів: системності, самоорганізації, фундаменталізації, професіоналізації, педагогізації.

Принцип системності передбачає підготовку студентів в умовах взаємозв'язку структурних компонентів педагогічної системи в цілому. Він розглядається як цілісність міжпредметних зв'язків навчального процесу, комплексного підходу до навчання і виховання особистості педагога-музиканта.

Наступний принцип самоорганізації спрямовує систему диригентсько-хорової освіти на саморозвиток, зумовлений її внутрішньою самоактивністю. Вимагає врахування самоорганізації навчальної діяльності студентів.

Принцип фундаменталізації і професіоналізації диригентсько-хорової освіти вміщує становлення спеціаліста в закладах освіти та передбачає сполучення його фундаментальної та професійної підготовки. Диригент хору і вчитель музики, який здобув широку фундаментальну підготовку, придатний до швидкого та гнучкого орієнтування у сучасному русі інформації, перебудовування своєї професійної діяльності відповідно до реальних потреб ринку праці.

На підставі гуманістичної парадигми, що проголошує людину головною цінністю педагогічної системи, плідно розробляється особистісний та індивідуальний підходи, що передбачає неповторність індивідуальності студента та необхідність застосування індивідуалізації його професійної підготовки.

Розглянемо принцип педагогізації диригентсько-хорової підготовки студентів, що є необхідним для їх становлення як майбутніх викладачів і керівників колективу співаків, який є в прямій залежності від змісту і рівня психолого-педагогічних знань та умінь. Спеціальність

диригента хору передбачає складну і працемістку роботу із живим музичним інструментом (хоровим колективом), фахову психологічну компетентності і майстерність вчителя в ролі диригента хору.

Висновки. Таким чином, висвітливши деякі педагогічні принципи та погляди українських диригентів-педагогів на зміст музичної освіти педагогів-музикантів, можна констатувати наступне: вони мали прогресивний гуманістичний характер і не втратили своєї актуальності для сучасної музично-педагогічної діяльності музикантів-педагогів.

Представники української диригентсько-хорової освіти пропонують: гармонійне сполучення спеціальної та педагогічної майстерності викладача, високої культури спілкування та спрямованості на творчий розвиток майбутнього вчителя; обов'язковість педагогічної підготовки студентів до керування хором; впровадження в навчальний процес ідей співтворчості і співдружності; доцільність своєчасної професійної діагностики обдарованої молоді; індивідуальний підхід; пріоритет самостійної роботи студента над хоровими інтерпретаціями; актуальність розвитку музичного мислення та творчого розвитку диригентів хору.

Удосконалення диригентсько-хорової освіти підвищує вимоги до іншого важливого елементу педагогічної системи – науково-методичного забезпечення, що має розкривати принципам особистісної орієнтації, інтелектуально-творчого і професійного зростання.

1. Васильєв В. *Очерки о дирижерско-хоровом образовании: Преемственность традиций и тенденции развития.* – Л.: Музыка, 1991. – 118 с.

2. Казачков С.А. *О дирижерско-хоровой педагогике*// Музыкальное исполнительство. Вып. 6. – М. 1970. – С. 120 – 144.

3. Лащенко А.П. *Пути совершенствования предмета “Хороведение и методика работы з хором”* // Вопросы хорового образования. М., 1985. – С. 21 – 39.

4. Полянський Ю.О. *Вища музична освіта та сучасному етапі та її проблеми* // Українське музикознавство: Респ. Міжвідомчий науково-методичний збірник. – К.: Муз. Україна, 1990. – Вип. 25. – С. 87– 96.

5. Рудницька О.П. *Культуровідповідність мистецької освіти* // Неперервна професійна освіта: Проблеми, пошуки, перспективи: – К.: Вид. “Віпол”, 2000. – С. 108 – 134.

ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З КОНСТРУЮВАННЯ І МОДЕЛЮВАННЯ ОДЯГУ

6. Смирнова Т.А. Проблеми і перспективи підготовки навчально-методичної літератури для майбутніх вчителів музики // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: Зб. наук. пр. – Вип. 15. – 2001. – С. 54 – 60.

7. Хлебнікова О.В. Формування досвіду музично-виконавської діяльності у студентів

вузів культури: Автореф. дис....канд. пед. наук. – К., 1998. – 24 с.

8. Федотов Е. С. Г. Стеценко – педагог. – К.: Муз. Україна. – 1977. – 71 с.

9. Шульгіна В.Д. Українська музична педагогіка: Підручник. – К.: ДАККиМ, 2005. – 271 с.

Стаття надійшла до редакції 07.12.2008

УДК 687.1.001.66

Леся Савка, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри декоративно-ужиткового мистецтва та основ дизайну
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З КОНСТРУЮВАННЯ І МОДЕЛЮВАННЯ ОДЯГУ

У статті розглядаються питання організації художньо-конструкторської діяльності студентів на заняттях з конструювання і моделювання одягу.

Ключові слова: художньо-конструкторська діяльність, модель одягу, костюм.

Актуальність проблеми. Трудова діяльність людей завжди була і залишається основою існування суспільства, джерелом його матеріальних і духовних багатств. Наша держава потребує активних і творчих спеціалістів, які по-перше, мали б ґрунтовну теоретичну і практичну підготовку, по-друге, могли б самостійно приймати рішення, пов'язані з професійною діяльністю, а отже, створювати власними силами нові цінності.

Об'єкт дослідження – процес навчання студентів спеціальності 7.010104 Професійне навчання за профілем підготовки “Конструювання, моделювання та технологія виготовлення швейних виробів”.

Предмет дослідження – зміст програми навчальної дисципліни “Спеціальне моделювання та макетування форми”.

Виклад основного матеріалу. Творчі здібності в художньо-конструкторській діяльності можуть формуватися тільки з врахуванням особливостей цієї діяльності. Цілеспрямоване їх формування повинно опиратися на індивідуальні якості людини, на її природні задатки, нахили, забезпечуючи самовираження та самовдосконалення зростаючої особистості.

Спеціальні та творчі здібності в художньо-конструкторській діяльності тісно переплетені між собою. Однак формування професійних навичок

визначається структурою самої діяльності, її вимогами.

Заняття художньо-конструкторською діяльністю не тільки формують і розвивають творчі здібності, але викликають моральне задоволення, естетичну насолоду, радість творчості. Краса моделей одягу, володіючи виразністю, сприяє розвитку смаку, формуванню позитивних якостей особистості [3].

У процесі розвитку художньо-конструкторського сприйняття моделей одягу студенти набувають умінь бачити світ у всій різноманітності форм, явищ і барв. Заглиблення в світ мистецтва моди не може супроводжуватися винятково або переважно споглядальними сприйняттями моделей одягу. Практичне реальне життя в мистецтві моди, оволодіння законами, технологією – ось що необхідно для підготовки до вільної творчості.

Художньо-конструкторська творча підготовка студентів передбачає розвиток гармонійної єдності емоційного й інтелектуального. Філософи і психологи розрізняють у загальній структурі розумової діяльності людини три функціональні рівні:

1. Наочно-дієвий, який являє собою безпосередню форму зв'язку з дійсністю на підставі практики;

2. Почуттєво-образне мислення, яке характеризується дистанційним контактом з